

Frank Lekens

In Vlaanderens velden

Frank Lekens (1969) werkt sinds 1996 als ondertitelvertaler, vooral voor de publieke omroepen. Gestimuleerd door workshops van het vertalersduo Harm Damsma en Niek Miedema vertaalt hij daarnaast sinds 2003 ook boeken, zoals Tweede Huwelijk van Frederick Barthelme. Samen met Rob Kuitenbrouwer vertaalde hij maar liefst 8 Inspecteur Rebus-thrillers van Ian Rankin. 'In Vlaanderens velden' verscheen eerder op de site [Boekvertalers](#) – Over het vak, de vertaler, de wereld en het boek.

In Vlaanderens velden

Het eerste slachtoffer van een oorlog is vaak de waarheid. Maar in het geval van de Eerste Wereldoorlog blijkt de waarheid soms ook honderd jaar na dato nog te sneuvelen. Met steun van internet.

In *Trouw* staat dit jaar iedere woensdag een achtergrondartikel over de Eerste Wereldoorlog. Op 5 november was dat een stuk van Arjen van der Horst over John McCrae's gedicht 'In Flanders Fields', waarin wordt uitgelegd hoe door dit gedicht de klapproos in Engeland is uitgegroeid tot hét symbool voor de gevallenen. Het stuk werd afgesloten met de volledige tekst van het gedicht en een Nederlandse vertaling. Met als bronvermelding: vertaling Bert Decorte, 1968.

Kon dat wel kloppen? Het bevreedde mij een beetje. 'In Flanders Fields' is een tamelijk traditioneel gedicht, met conventioneel rijm en metrum. Maar de bij het artikel opgenomen vertaling rijmde niet en klopte metrisch van geen kanten. Ter illustratie hier de eerste strofe van 'In Flanders Fields':

In Flanders fields the poppies blow
Between the crosses, row on row
That mark our place; and in the sky
The larks, still bravely singing, fly
Scarce heard amid the guns below.

De aan Bert Decorte toegeschreven vertaling luidde:

In Vlaanderens velden bloeien de klapprozen
Tussen de kruisen, rij aan rij
die onze plek aangeven; en in de lucht
vliegen leeuweriken, nog steeds dapper zingend
zelden gehoord te midden van het kanongebulder
aan de grond.

Bloemen van den booze

Dit is eerder een prozaparafrase dan een poëtische vertaling. Dat mag natuurlijk: handhaving van metrum en rijm is geen wettelijke verplichting en ook zo'n prozavertaling kan zijn nut hebben. Ik zou er niet over gevallen zijn als Bert Decorte een onbekende voor mij was geweest. Maar Bert Decorte is geen volstrekt onbekende naam: Decorte was een Vlaams dichter en vertaler die in 2009 is overleden. Een van zijn wapenfeiten is dat hij in 1946 de eerste volledige Nederlandse vertaling van Baudelaire's *Fleurs du Mal* publiceerde. Rokus Hofstede heeft daarover op de Literaire Vertaaldagen ooit een interessante lezing gehouden. Hofstede is een bewonderaar van Decorte's werk, dat hij in een interview in *Tirade* als volgt

karakteriseerde:

‘In zijn vertalingen komen zinnelijkheid en technisch meesterschap samen: maximale zeggingskracht paren aan maximale trouw aan het origineel is steeds zijn inzet. Hoewel zijn vertaalwerk intussen soms behoorlijk archaïsch klinkt, blijft het een fraaie illustratie van de rijkdom aan lexicale en idiomatische mogelijkheden die het Nederlands biedt.’

Decorte’s vertalingen zijn dan ook heel anders van toon dan de hierboven geciteerde vertaling uit *Trouw*. Die is prozaïsch, onmetrisch en zeer neutraal, om niet te zeggen vlak van dictie, terwijl Decorte in zijn vertalingen rijm en metrum respecteert en in woordkeus en zinsbouw soms een tikje archaïsch en vaak nadrukkelijk Vlaams klinkt. Ter illustratie hier Decorte’s vertaling van Baudelaire’s beroemde gedicht *De Albatros*¹:

Vaak vangt het scheepsvolk om zich vrolijk te vermaken
den vogel albatros, het weidse kind der zee,
die, trage reisgezel, de schepen komt genaken
en vaart doorheen het leed der zilte kolken mee.

De koning van ’t azuur, neergezet op de planken,
wordt een onhandige en verlegen onverlaat,
die vol meewarigheid zijn overgrootte, blanke
vleuglen bezijden zich als riemen slepen laat.

Die vleuglen-reiziger hoe links en weinig schrander
is hij, anders zo mooi, hoe koddig en verkeerd!
Men wrijft hem tergend aan zijn bek een snorrebrander,
of aapt den vlieger na die mank lijkt en bezeerd.

Zo is de dichter ook een wolkenprins omhoog,
spot met den storm en ziet lachend den schutter aan,
maar balling op den grond van haat en smaad bespogen,
zijn reuzenvleugelen beletten hem te gaan.

Dat is toch iets anders dan:

en in de lucht
vliegen leeuweriken, nog steeds dapper zingend
zelden gehoord te midden van het kanongebulder
aan de grond.

Wil de echte Decortevertaling nu opstaan?

Ik kon dus niet geloven dat dit echt een vertaling van Decorte was. Toch leken Google en Wikipedia het in eerste instantie te bevestigen. Dezelfde tekst staat op tal van internetpagina's en wordt telkens aan Decorte toegeschreven (waarbij als jaartal soms 1968, soms 1978 vermeld staat). Zo stond hij zelfs op de Nederlandse Wikipedia-pagina over 'In Flanders Fields'.

Screenshot van Wikipedia (3 dec 2014)

Toch vertrouwde ik het nog steeds niet. Maxim Februari schreef in *NRC* onlangs nog over 'dat pronkstuk van de bevrijdende werking van internet, Wikipedia. Die mengeling van Privé, Reader's Digest en GeenStijl.' Misschien wat gechargeerd, maar het is wel verstandig om Wikipedia altijd met een gezonde dosis scepsis te lezen.

Bovendien leidde googelen op 'flanders fields' en Decorte ook nog naar een andere vertaling. Op een klein aantal pagina's, waaronder de site van Rudolf Siffer, staat deze vertaling (die ik hier met één kleine wijziging citeer):

In Vlaanderens velden

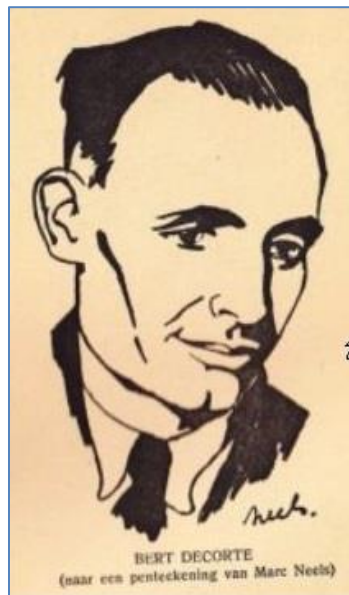
In Vlaanderens velden staan papavers rood
tussen de kruisen, root aan root,
die merken onze plaats; en in de lucht
reppen leeuweriken, luid zingend nog, hun vlucht,
maar in 't geschut beneden klinkt hun lied verloren.

Wij zijn de doden. Pas is de dag voorbij
dat wij leefden, sneefden, zagen de avondzonne gloren,
beminden, werden bemind, en nu, nu liggen wij
in Vlaanderens voren.

Zet onze strijd met de vijand voort;
begevend reiken onze handen u de toorts;
het is uw taak ze hoog te dragen.
Beschaamt gij 't vertrouwen in ons, de gevelden,
dan slapen wij niet, ofschoon papavers blaken
in Vlaanderens velden.

Hier staat tenminste een gedicht, geen prozavertaling. Dit klinkt ook veel meer als de Decorte die we kennen van 'De Albatros', alleen al gezien zulke oppervlakkige kenmerken als het respecteren van rijm en metrum en de Vlaamse inslag ('root aan root').

Maar zekerheid had ik nog niet. Op internet alleen kon ik niet vertrouwen. Dus welke van deze twee vertalingen was nu echt van Decorte? Of had hij twee totaal verschillende vertalingen geschreven, en waren ze allebei van hem?

Bert Decorte (1945), een portret van de hand van de striptekenaar Marc Sleen

Op Wikipedia en diverse andere sites werd vaak een monografie over McCrae van Herwig Verleyen aangehaald². Toen ik die eenmaal had bemachtigd (besteld... via internet), werd alles snel duidelijk. Verleyen citeert in zijn boek meerdere integrale vertalingen van het gedicht, waaronder die van Decorte. En dat is de vertaling die ook op de site van Rudolf Siffer staat. Overigens met één klein verschil: bij Siffer en de andere online versies staat in regel zeven ‘dageraad’ in plaats van ‘avondzonne’. Die lezing stamt waarschijnlijk uit de eerste uitgave van Decorte’s vertaling, want Verleyen schrijft: ‘Toen Decorte in 1972 zijn verzameld vertaalwerk publiceerde onder de titel *De mooie ontrouw*³, nam hij daarin zijn vertaling *In Vlaanderens velden* op. In de tweede druk (1978) van het boek, werd de zevende versregel van het gedicht licht gewijzigd.’

Decorte’s vertaling bestond dus wel in twee versies, maar het verschil was miniem. En ik zag geen enkele reden meer om aan te nemen dat ook de prozaïsche vertaling uit *Trouw* op Decorte’s conto moest worden geschreven. Iemand had een prozaïsche vertaling van McCrae’s gedicht opgesnord of zelf in elkaar geknutseld en op internet gezet, en dat staaltje huisvlijt is om een of andere reden aan Bert Decorte toegeschreven. Mede doordat Wikipedia dat overnam, is die toeschrijving een eigen leven gaan leiden. Zo is zelfs de auteur van het artikel in *Trouw* erin getuind. Het is mogelijk dat hij de vertaling simpelweg van Wikipedia heeft gekopieerd, en vermoedelijk heeft *Trouw* ook niet de moeite genomen om na te gaan of er nog auteursrecht op rust.

De troost van schoonheid

Resteert de vraag waar die apocriefe vertaling dan wel vandaan komt. Ondanks mijn scepsis over de betrouwbaarheid van internet moet ik toegeven dat ik juist daar het antwoord heb gevonden. Gedrukte bronnen blijf ik – ondanks het slechte voorbeeld dat *Trouw* op dit punt gaf – betrouwbaarder vinden dan onlinebronnen, maar in dit geval biedt Google een mooie combinatie van beide: In Richard Heijsters *Krieg*, deels te lezen op [Google Books](#), wordt de vertaling uit *Trouw* aangehaald en toegeschreven aan Piet Chielens. (De voetnoot verwijst naar Piet en Wim Chielens, *De troost van schoonheid. De literaire Salient (Ieper 1914-1918)*.)

Op het slagveld van internet maakt de Grote Oorlog honderd jaar na dato dus nog steeds slachtoffers. Een historicus die geen credits krijgt voor zijn prozavertaling. Een dichter die postuum een literair ondermaats gedicht in de schoenen geschoven krijgt. Een krant die zich laat betrappen op onnadenkend copy-pasten van Wikipedia. Ik weet niet wat ik het ergste vind.

Maar misschien wil *Trouw* het goedmaken door in het boekenkatern Letter & Geest eens een stukje te wijden aan het werk van deze schijnbaar alweer volledig vergeten dichter/vertaler – uit wiens werk Ingmar Heytze in 2007, twee jaar voor Decorte’s dood, overigens de bloemlezing *Ik kom liefst wat laat* samenstelde, die nog steeds verkrijgbaar is.

¹ Met vriendelijke toestemming van de erven Decorte. Charles Baudelaire, *De bloemen van den booze*, Nederlandsche vertaling van Bert Decorte met een waarschuwing van Herman Teirlinck; Antwerpen, Orion; 1946.

² Herwig Verleyen, *In Flanders Fields: het verhaal van John McCrae, zijn gedicht en de klapproos*, De Klapproos, 1992.

³ Bert Decorte, *De mooie ontrouw, vertaalde gedichten*, Uitgeverij Walter Soethoudt, 1978.